

DZIAŁANIA STRAŻY GRANICZNEJ W ZAKRESIE ZAPEWNIENIA BEZPIECZEŃSTWA LOTNICTWA CYWILNEGO

Artur ŻUKOWSKI

1. GŁÓWNE ZADANIA STRAŻY GRANICZNEJ W ZAKRESIE ZAPEWNIENIA BEZPIECZEŃSTWA LOTNICTWA CYWILNEGO

Straż Graniczna, w systemie prawnym obowiązującym w Rzeczypospolitej Polskiej jest, obok Urzędu Lotnictwa Cywilnego głównym podmiotem odpowiedzialnym za bezpieczeństwo lotnictwa cywilnego. Działania formacji w omawianym zakresie realizowane są między innymi w następujących obszarach:

- Prowadzenie kontroli bezpieczeństwa w międzynarodowej komunikacji lotniczej.
- Sprawowanie nadzoru nad kontrolą bezpieczeństwa w krajowej komunikacji lotniczej, realizowaną przez zarządzających lotniskami, przy pomocy Służby Ochrony Lotniska.
- Współpraca z Urzędem Lotnictwa Cywilnego, obejmująca przekazywanie Prezesowi ULC informacji o zagrożeniu aktami bezprawnej ingerencji w lotnictwie cywilnym.
- Udział w pracach Zespołów Ochrony Lotniska.
- Realizacja zadań związanych z zapewnieniem bezpieczeństwa na pokładach statków powietrznych poprzez wystawianie wart ochronnych (sky marshals).
- Opiniowanie planów ochrony portów lotniczych, przewoźników lotniczych oraz przedsiębiorstw prowadzących lotniczą działalność gospodarczą.
- Realizacji zadań związanych z kontrolą jakości w lotnictwie cywilnym.
- Zapewnienie bezpieczeństwa publicznego w zasięgu terytorialnym lotniczego przejścia granicznego.

2. PROWADZENIE KONTROLI BEZPIECZEŃSTWA W MIĘDZYNARODOWEJ KOMUNIKACJI LOTNICZEJ

Kontrola bezpieczeństwa w komunikacji lotniczej jest podstawową i najbardziej skuteczną formą zapewnienia bezpieczeństwa lotnictwa cywilnego. Zgodnie z przyjętymi definicjami kontrolę bezpieczeństwa można określić jako: „zespół działań, metod i środków podejmowanych przez służby ochrony w celu zapewnienia, że na pokład statku powietrznego oraz do stref zastrzeżonych lotniska nie przedostaną się przedmioty, urządzenia lub materiały niebezpieczne, które mogą być użyte do

popęlnienia aktu bezprawnej ingerencji¹ lub „zastosowanie środków, za pomocą których można zapobiec wprowadzeniu przedmiotów zabronionych na pokład samolotu lub do strefy zastrzeżonej lotniska”².

Ze względu na przedmiot kontroli wyróżnia się kontrolę bezpieczeństwa pasażerów, załóg lotniczych, personelu lotniska, bagaży podręcznych, bagaży rejestrowanych, przesyłek pocztowych ładunków, materiałów przewoźnika lotniczego, poczty dyplomatycznej oraz kontrolę bezpieczeństwa statku powietrznego.

Zgodnie z postanowieniami Ustawy o Straży Granicznej do zadań formacji należy między innymi zapewnienie bezpieczeństwa w komunikacji międzynarodowej oraz przeprowadzanie kontroli bezpieczeństwa w zasięgu terytorialnym przejścia granicznego oraz w środkach transportu w komunikacji międzynarodowej.

Ustawowe obowiązki formacji w powyższym zakresie sprecyzowano również w dziale IX Ustawy Prawo Lotnicze – Ochrona Lotnictwa Cywilnego, w myśl postanowień którego do zadań Straży Granicznej, należy wykonywanie kontroli osób oraz przewożonego drogą lotniczą bagażu, ładunków i przesyłek pocztowych w międzynarodowym ruchu lotniczym.

Kontrola bezpieczeństwa w międzynarodowej komunikacji lotniczej realizowana jest obecnie przez Straż Graniczną w 11 stałych lotniczych przejściach granicznych, obejmujących swym zasięgiem międzynarodowe porty lotnicze:

1. Warszawa-Okęcie,
2. Kraków-Balice,
3. Katowice-Pyrzowice,
4. Gdańsk-Rębiechowo,
5. Wrocław-Strachowice,
6. Poznań-Ławica,
7. Łódź-Lublinek,
8. Szczecin-Goleniów,
9. Rzeszów-Jasionka,
10. Bydgoszcz-Szwederowo,
11. Kielce-Maslów.³

Podmiotami bezpośrednio odpowiedzialnymi za wykonywanie czynności związanych z kontrolą bezpieczeństwa są, Grupy kontroli Pirotechnicznej i Bezpieczeństwa - działające w strukturach placówek Straży Granicznej w lotniczych przejściach granicznych. Merytoryczny nadzór nad ich działalnością sprawowany jest przez Zarząd Graniczny Komendy Głównej Straży Granicznej w Warszawie.

W celu realizacji ustawowych zadań w przedmiotowym obszarze Straż Graniczna wykorzystuje wysokiej klasy sprzęt specjalistyczny obejmujący między innymi:

- urządzenia rentgenowskie do prześwietlania bagaży,
- wielopoziomowe systemy rentgenowskie do kontroli bagaży rejestrowanych,

¹ Definicja wprowadzona do polskiego systemu prawnego rozporządzeniem Rady Ministrów w sprawie Krajowego Programu Ochrony Lotnictwa Cywilnego realizującego zasady ochrony lotnictwa.

² Definicja wprowadzona do prawodawstwa europejskiego rozporządzeniem (WE) 2320/2002 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 16 grudnia 2002 r. ustanawiającym wspólne standardy w dziedzinie ochrony lotnictwa cywilnego

³ Kolejność na podstawie danych statystycznych dotyczących wielkości ruchu pasażerskiego w danym porcie lotniczym.

- stacjonarne i ręczne detektory metalu,
- urządzenia do analizy śladowych ilości materiałów wybuchowych,
- systemy wykrywania materiałów wybuchowych,
- systemy wykrywania urządzeń wybuchowych,
- sprzęt specjalistyczny do kontroli i działań pirotechnicznych.

W procesie kontroli bezpieczeństwa bagaży podręcznych, bagaży rejestrowanych, przesyłek pocztowych ładunków, materiałów przewoźnika lotniczego oraz statków powietrznych Straż Graniczna na szeroką skalę wykorzystuje psy służbowe przeszkolone do wykrywania materiałów wybuchowych i broni. Formacja posiada własne centrum szkoleniowe psów służbowych – Ośrodek Szkolenia Psów Służbowych w Lubaniu, gdzie przy pomocy fachowej kadry szkoleniowej w powyższym zakresie przeprowadza się proces selekcji i szkolenia psów w specjalnościach użytecznych w kontroli bezpieczeństwa w lotnictwie cywilnym.

Formy kontroli bezpieczeństwa oraz szczegółowe procedury kontrolne, określone są, w rozwiniętym po 11 września 2001 r, ustawodawstwie europejskim w dziedzinie ochrony lotnictwa cywilnego oraz na gruncie polskim w rozporządzeniu Rady Ministrów w sprawie Krajowego Programu Ochrony Lotnictwa Cywilnego realizującego zasady ochrony lotnictwa. Podstawowym aktem prawnym Unii Europejskiej w powyższym zakresie jest rozporządzenie 2320/2002 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 16 grudnia 2002 r. ustanawiające wspólne standardy w dziedzinie ochrony lotnictwa cywilnego – dokument ten ma charakter jawny.

Pozostałe, obowiązujące w Unii Europejskiej akty prawne regulujące sposób prowadzenia kontroli bezpieczeństwa w lotnictwie cywilnym, ze względu na wysoki stopień szczegółowości mają charakter niejawnny i pozostają dostępne jedynie dla służb państwowych odpowiedzialnych za bezpieczeństwo komunikacji lotniczej w poszczególnych państwach członkowskich UE. Głównymi, obowiązującymi w Unii Europejskiej, niejawnymi aktami prawnymi regulującymi sposób prowadzenia kontroli bezpieczeństwa w lotnictwie cywilnym są:

- Rozporządzenie (WE) nr 622/2003 Komisji Europejskiej z dnia 4 kwietnia 2003 r. ustanawiające środki do implementacji wspólnych podstawowych zasad w dziedzinie bezpieczeństwa lotnictwa cywilnego wraz z późniejszymi zmianami;
- Dokument 30 Europejskiej Konferencji Lotnictwa Cywilnego.

Straż Graniczna realizuje ustawowe zadania ochrony lotnictwa cywilnego w sposób określony w powyższych przepisach krajowych oraz europejskich, czego odzwierciedleniem są pozytywne wyniki kolejnych audytów Komisji Europejskiej w polskich portach lotniczych.

3. SPRAWOWANIE NADZORU NAD KONTROLĄ BEZPIECZEŃSTWA W KRAJOWEJ KOMUNIKACJI LOTNICZEJ, REALIZOWANĄ PRZEZ ZARZĄDZAJĄCYCH LOTNISKAMI PRZY POMOCY SŁUŻBY OCHRONY LOTNISKA

Straż Graniczna w myśl postanowień Ustawy z 22 kwietnia 2005 r. o zmianie Ustawy o Straży Granicznej oraz niektórych innych ustaw, od dnia 01.01.2006 r. sprawuje nadzór nad, wykonywaną przez służby ochrony lotniska kontrolą bezpieczeństwa w krajowej komunikacji lotniczej. W związku z faktem, iż do dnia dzisiejszego nie wykonano dyspozycji ustawowej zawartej w Art. 187 Ustawy Prawo

Lotnicze, polegającej na zobowiązaniu Rady Ministrów do określenia w formie rozporządzenia szczegółowych zadań Straży Granicznej w zakresie nadzoru nad wykonywaną przez zarządzającego lotniskiem kontrolą osób oraz przewożonego drogą lotniczą bagażu, ładunków i przesyłek pocztowych w krajowym ruchu lotniczym, zadania te formacja realizuje na podstawie zasad uzgodnionych przez Prezesa Urzędu Lotnictwa Cywilnego oraz Komendanta Głównego Straży Granicznej.

Zgodnie z powyższymi zasadami do sprawowania bieżącego nadzoru wyznacza się funkcjonariuszy Straży Granicznej posiadających duże doświadczenie zawodowe w dziedzinie ochrony lotnictwa cywilnego oraz kwalifikacje w zakresie prowadzenia kontroli bezpieczeństwa, potwierdzone posiadaniem certyfikatu operatora kontroli bezpieczeństwa w lotnictwie cywilnym.

Straż Graniczna, w ramach prowadzonego nadzoru czuwa nad zapewnieniem wysokiej jakości kontroli bezpieczeństwa w krajowej komunikacji lotniczej oraz wykonuje czynności zastrzeżone dla służb państwowych (np. kontrola osobista pasażerów).

Uchybienia stwierdzone w trakcie prowadzenia nadzoru omawiane są z przedstawicielami Służb Ochrony Lotniska oraz przedstawicielami zarządzającego lotniskiem w trakcie obrad Zespołów Ochrony poszczególnych portów lotniczych. W przypadkach nie wywiązywania się zarządzającego lotniskiem ze stawianych przez Straż Graniczną zaleceń, stosowna informacja przekazywana jest do Prezesa Urzędu Lotnictwa Cywilnego – organu nadzorującego zarządzających lotniskami w dziedzinie ochrony lotnictwa cywilnego.

4. WSPÓŁPRACA Z URZĘDEM LOTNICTWA CYWILNEGO W ZAKRESIE PRZEKAZYWANIA PREZESOWI ULC INFORMACJI O ZAGROŻENIU AKTAMI BEZPRAWNEJ INGERENCJI W TRANSPORCIE LOTNICZYM

Zgodnie z postanowieniami § 95 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie Krajowego Programu Ochrony Lotnictwa Cywilnego na terenie Rzeczypospolitej Polskiej podmiotem odpowiedzialnym za dokonywanie oceny stopnia zagrożenia aktami bezprawnej ingerencji w lotnictwie cywilnym jest Prezes ULC. W celu umożliwienia wyznaczonemu podmiotowi skutecznego przeprowadzania oceny stopnia zagrożenia aktami bezprawnej ingerencji, w myśl postanowień wymienionego rozporządzenia, zarządzający lotniskami i przewoźnicy lotniczy są zobowiązani do przekazywania Prezesowi ULC wszelkich informacji związanych z zagrożeniem aktami bezprawnej ingerencji.

W opisanym systemie przekazywania informacji o zagrożeniach dla bezpieczeństwa lotnictwa cywilnego aktywną rolę pełni również Straż Graniczna. Formacja na bieżąco, w ramach kontaktów roboczych z Departamentem Ochrony i Ułatwień ULC przekazuje Urzędowi informacje mogące posłużyć do analizy stopnia zagrożenia aktami bezprawnej ingerencji w lotnictwie cywilnym, uzyskane ze źródeł operacyjnych oraz w trakcie prowadzonej kontroli bezpieczeństwa. Straż Graniczna w powyższym zakresie współpracuje również z innymi krajowymi i zagranicznymi służbami porządku publicznego.

5. UDZIAŁ STRAŻY GRANICZNEJ W PRACACH ZESPOŁÓW OCHRONY LOTNISKA

Zgodnie z § 4 ust 1 Krajowego Programu Ochrony Lotnictwa Cywilnego na lotniskach użytku publicznego, a w zależności od potrzeb także na innych lotniskach, działają zespoły ochrony lotniska w których pracach, na lotniskach na których znajdują się lotnicze przejścia graniczne, uczestniczą przedstawiciele Straży Granicznej.

W toku prac zespołów obok wykonywania omawianych wcześniej zadań, związanych z nadzorem nad zarządzającym lotniskiem w zakresie prowadzenia kontroli bezpieczeństwa w krajowej komunikacji lotniczej przedstawiciele Straży Granicznej uczestniczą również w:

- opracowaniu projektów zarządzeń i poleceń porządkowych w zakresie ochrony lotniska przed aktami bezprawnej ingerencji,
- wyrażaniu opinii i zgłaszaniu wniosków do projektu programu ochrony lotniska oraz jego uzgadnianie,
- dokonywaniu oceny stopnia zagrożenia lotniska aktami bezprawnej ingerencji oraz podejmowaniu działań mających na celu przeciwdziałanie tym aktom.

6. REALIZACJA ZADAŃ ZWIĄZANYCH Z ZAPEWNIENIEM BEZPIECZEŃSTWA NA POKŁADACH STATKÓW POWIETRZNYCH POPRZEZ WYSTAWIANIE WART OCHRONNYCH (SKY MARSHALS)

Na podstawie § 97 ust 1 Krajowego Programu Ochrony Lotnictwa Cywilnego na pokład statku powietrznego odbywającego lot wysokiego ryzyka wprowadza się wartę ochronną, składającą się z osób wchodzących w skład służb podległych lub nadzorowanych przez ministra właściwego do spraw wewnętrznych.

Podmiotem wyznaczonym w Polsce do wykonywania wyżej wymienionych obowiązków jest Straż Graniczna. Sposób pełnienia służby w składzie warty ochronnej oraz wymagania w zakresie kwalifikacji funkcjonariuszy pełniących ten rodzaj służby określone są w rozporządzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 19 grudnia 2005 r. w sprawie wart ochronnych pełniących przez funkcjonariuszy Straży Granicznej na pokładzie statku powietrznego. Zgodnie z postanowieniami wymienionego aktu prawnego funkcjonariusze Straży Granicznej pełniący przedmiotowe obowiązki spełniają następujące warunki:

- ukończone szkolenia specjalistyczne z zakresu pełnienia służby w składzie wart ochronnych, w tym szkolenie z zakresu znajomości pokładów statków powietrznych, procedur obowiązujących na pokładach statków powietrznych, skutków użycia broni palnej na pokładzie statku powietrznego oraz sposobów unieszkodliwiania osoby niebezpiecznej bez użycia broni palnej, a także szkolenie podstawowe z zakresu ochrony lotnictwa cywilnego oraz szkolenie z zakresu postępowania w sytuacjach kryzysowych,
- posługiwanie się językiem angielskim na poziomie pozwalającym na swobodne porozumiewanie się,
- ukończenie szkolenia specjalistycznego z zakresu udzielania pierwszej pomocy,
- posiadanie odpowiedniej predyspozycji psychofizycznej wymaganej od funkcjonariuszy pełniących służbę w plutonach specjalnych Straży Granicznej

stwierdzonej orzeczeniem komisji lekarskiej podległej ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych,

- posiadanie zaświadczenia lekarskiego o braku przeciwwskazań do pełnienia służby na pokładach statków powietrznych oraz przebywania w zmiennych strefach klimatycznych,
- nieposzlakowana opinia służbowa.

W szeregach Straży Granicznej wyselekcjonowano grupę funkcjonariuszy spełniających wyżej wymienione wymagania, przygotowanych do pełnienia służby w składzie wart ochronnych na pokładach statków powietrznych. W zakresie szkolenia funkcjonariuszy wart ochronnych Straż Graniczna współpracuje z odpowiednimi organami służb państwowych innych krajów, w których funkcjonuje program sky marshals.

7. OPINIOWANIE PLANÓW OCHRONY PORTÓW LOTNICZYCH, PRZEWOŹNIKÓW LOTNICZYCH ORAZ PRZEDSIĘBIORSTW PROWADZĄCYCH LOTNICZĄ DZIAŁALNOŚĆ GOSPODARCZĄ

W myśl przepisów europejskich z zakresu ochrony lotnictwa cywilnego w procesie planowania nowych lub rozbudowy już istniejących portów lotniczych należy uwzględniać wymogi związane z zapewnieniem bezpieczeństwa. Ponadto każdy port lotniczy powinien posiadać na bieżąco uaktualniany program ochrony lotniska zawierający szczegółowe procedury ochrony danego portu lotniczego.

W procesie konsultacyjnym w zakresie powyższych kwestii aktywną rolę pełni Straż Graniczna. Zgodnie z postanowieniami Krajowego Programu Ochrony Lotnictwa Cywilnego plan ochrony lotniska jest opracowywany przez zarządzającego lotniskiem we współpracy między innymi ze Strażą Graniczną. Realizacja powyższych zapisów w praktyce następuje poprzez uzgadnianie z właściwą placówką Straży Granicznej programów ochrony lotniska na kolejnych etapach ich powstawania oraz opiniowaniu gotowego projektu przez Zarząd Graniczny Komendy Głównej Straży Granicznej.

Stanowisko Straży Granicznej jest, zgodnie z przepisami europejskimi w zakresie ochrony lotnictwa cywilnego, uwzględniane również w procesie planowania nowych i rozbudowy już istniejących portów lotniczych.

8. ROLA STRAŻY GRANICZNEJ W REALIZACJI ZADAŃ ZWIĄZANYCH Z KONTROLĄ JAKOŚCI W LOTNICTWIE CYWILNYM

Wymóg opracowania i wdrożenia w każdym państwie członkowskim efektywnego programu kontroli jakości lotnictwa cywilnego zawarto w rozporządzeniu (WE) nr 2320/2002 z dnia 16 grudnia 2002 r. ustanawiającym wspólne standardy w dziedzinie ochrony lotnictwa cywilnego. Szczegółowe wymagania wobec programów kontroli jakości w poszczególnych państwach członkowskich zawarte są w rozporządzeniu (EC) nr 1217/2003 z dnia 4 lipca 2003 r. ustanawiającym wspólne specyfikacje dla krajowych programów kontroli jakości ochrony w lotnictwie cywilnym. W systemie prawnym RP kwestie związane z kontrolą jakości w lotnictwie cywilnym unormowane

są w rozporządzeniu Ministra Infrastruktury z dnia 10 stycznia 2005 r. w sprawie Krajowego Programu Kontroli Jakości w zakresie ochrony lotnictwa cywilnego.

Zgodnie z przedstawionymi aktami prawnymi w polskim systemie kontroli jakości w lotnictwie cywilnym istotną rolę odgrywa Straż Graniczna. W szeregach formacji pełni obecnie służbę dwunastu funkcjonariuszy wykonujących zadania krajowych audytorów kontroli jakości w lotnictwie cywilnym. Funkcjonariusze ci obok zadań kontrolnych w zakresie czynności wykonywanych przez Straż Graniczną, we współpracy z audytorami Urzędu Lotnictwa Cywilnego przeprowadzają audyty, inspekcje, przeglądy ochrony oraz testy ochrony w zakresie czynności wykonywanych przez zarządzających lotniskami, przewoźników lotniczych oraz inne podmioty prowadzące lotniczą działalność gospodarczą.

9. DZIAŁANIA STRAŻY GRANICZNEJ W ZAKRESIE ZAPEWNIENIA BEZPIECZEŃSTWA PUBLICZNEGO W ZASIĘGU TERYTORIALNYM LOTNICZEGO PRZEJŚCIA GRANICZNEGO

Strefy operacyjne wszystkich działających w Polsce międzynarodowych portów lotniczych wchodzi w zasięg terytorialny przejścia granicznego, na którego obszarze zgodnie z Art. 1 ust. 2 pkt 5 Ustawy o Straży Granicznej, służbą odpowiedzialną za zapewnienie porządku publicznego jest Straż Graniczna. Realizując powyższe zadania funkcjonariusze Straży Granicznej wykonują w międzynarodowych portach lotniczych następujące zadania:

- zapobieganie, wykrywanie i ściganie sprawców przestępstw przeciwko bezpieczeństwu komunikacji, pozostających w związku z wykonywaniem komunikacji lotniczej.
- pełnienie patroli prewencyjnych w poszczególnych strefach portu lotniczego oraz strefie przyległej lotniska,
- obserwacja przylatujących i odlatujących pasażerów w celu wykrycia osób mogących stanowić zagrożenie dla bezpieczeństwa transportu lotniczego,
- wykonywanie czynności związanych z rozpoznaniem i neutralizacją przedmiotów lub substancji stanowiących zagrożenie pirotechniczne w portach lotniczych,
- planowanie działań w sytuacjach kryzysowych w transporcie lotniczym, mających na celu przeciwdziałanie aktom bezprawnej ingerencji.

Reasumując należy stwierdzić, iż Straż Graniczna obok Urzędu Lotnictwa Cywilnego jest w Polsce wiodącą służbą w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa w komunikacji lotniczej.

LITERATURA

1. Dokument 30 Europejskiej Konferencji Lotnictwa Cywilnego.
2. Rozporządzenie (WE) 2320/2002 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 16 grudnia 2002 r. ustanawiające wspólne standardy w dziedzinie ochrony lotnictwa cywilnego.

3. Rozporządzenie (EC) Komisji Europejskiej nr 622/2003 z dnia 4 kwietnia 2003 r. ustanawiające środki do implementacji wspólnych podstawowych zasad w dziedzinie bezpieczeństwa lotnictwa cywilnego;
4. Rozporządzenie (EC) Komisji Europejskiej nr 1217/2003 z dnia 4 lipca 2003 r. ustanawiające wspólne specyfikacje dla krajowych programów kontroli jakości w lotnictwie cywilnym.
5. Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie Krajowego Programu Ochrony Lotnictwa Cywilnego realizującego zasady ochrony lotnictwa.
6. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 19 grudnia 2005 r. w sprawie wart ochronnych pełnionych przez funkcjonariuszy Straży Granicznej na pokładzie statku powietrznego.
7. Ustawa z dnia 3 lipca 2002 r. Prawo Lotnicze.
8. Ustawa z dnia 22 kwietnia 2002 r. o zmianie Ustawy o Straży Granicznej oraz niektórych innych ustaw.